

Commissie Zorgvuldig Bestuur

CZB/V/GV/2015/370

BETREFT: Actie Schrijf-ze-Vrijdag van Amnesty International

1. PROCEDURE

1.1. Ontvangstdatum: 23 december 2015.

1.2. Verzoeker:

Mevrouw Hilde Crevits, Viceminister-president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Onderwijs.

1.3. Betrokken partij:

Amnesty International Vlaanderen vzw, Kerkstraat 156, 2060 Antwerpen.

1.4. CZB

Op 23 december 2015 ontvangt het secretariaat van de Commissie een (niet gedateerde) brief van mevr. Crevits met de vraag. Bij e-mail van 5 januari 2016 meldt de directeur van Amnesty International dat zij vernomen heeft dat hun Schrijf-ze-VRIJpakket ter advies zal worden voorgelegd aan de Commissie. Bij e-mail van 11 januari 2016 bevestigt het secretariaat dit en nodigt haar uit voor de zitting. Bij e-mail van 14 januari 2016 laat zij weten wie op de zitting aanwezig zal zijn.

De vertegenwoordiger van verzoeker wordt bij e-mail van 14 januari voor de zitting van de Commissie uitgenodigd.

2. INHOUD van de VRAAG

Verzoeker stelt de vraag of Amnesty International met betrekking tot de Schrijf-ze-VRIJdag geen overtreding op het verbod op politieke activiteiten in het secundair onderwijs heeft begaan. Deze vraag wordt gesteld in het kader van de Schrijf-ze-VRIJdag op 16 oktober 2015, waarbij brieven werden gericht aan verschillende buitenlandse staatshoofden en ambassades met betrekking tot mensenrechtenkwesties. Bij die actie werden ook scholen betrokken en werden door leerlingen van de tweede en derde graad van het secundair onderwijs brieven geschreven.

Deze vorm van acties bestaat al langer en de samenwerking met scholen loopt al sinds meerdere jaren. Scholen beslissen zelf of ze met Amnesty International samenwerken en doen dit in het kader van vakken als geschiedenis, aardrijkskunde of Nederlands. In de eindtermen en de leerplannen zijn er doelen waar dit educatief aanbod op aansluit (burgerschapsvorming,

mensenrechteneducatie, omgaan met diversiteit, ...).

Eén van de thema's waarrond Amnesty International dit jaar heeft gewerkt was het thema van de rechten van vluchtelingen. In dat kader was de briefschrijfactie specifiek gericht op Hongarije, dat een aantal maatregelen heeft genomen ten aanzien van vluchtelingen waarvan Amnesty International meent dat ze Europese en internationale afspraken schenden.

3. STANDPUNT van de BETROKKEN PARTIJ

Amnesty International (hierna afgekort: AI) meent dat het Schrijf-ze-VRIJpakket geen politieke stellingnames inhoudt, maar louter een toepassing is van het recht over mensenrechten.

In het parlementair debat¹ kwam vooral de brief naar de Hongaarse autoriteiten aan bod. AI deed uitgebreid onderzoek naar de mensenrechten van asielzoekers en vluchtelingen in het land. Zowel het rapport *Europe's Borderlands. Violations against refugees and migrants in Macedonia, Serbia and Hungary* als de briefing *Fenced out. Hungary's violations of the rights of refugees and migrants* (haar bijlagen 3 en 4) beschrijven hoe Hongarije het internationaal en Europees recht aan zijn laars lapt.

Ook de Europese Commissie heeft ernstige vragen bij het Hongaarse asielbeleid. Op 10 december begon ze dan ook een inbreukprocedure tegen het land (bijl. 6). Verder drongen drie intergouvernementele organisaties - de VN-Vluchtelingenorganisatie, de Raad van Europa en de OVSE – er op 21 december bij Hongarije op aan om het haatdragende en intolerante beleid tegenover vluchtelingen en migranten te stoppen (bijl.7).

De vaststellingen van AI zetten haar ertoe aan om een internationale Urgent Action op te starten (bijl. 5). Activisten wereldwijd riepen de Hongaarse autoriteiten op om de rechten van asielzoekers en vluchtelingen te respecteren. Deze actie diende als inspiratie voor de 25e Schrijf-ze-VRIJdag. AI stelde twee pakketten op, aangepast aan de leeftijd van de leerlingen² (bijl. 1 en 2). Zij kregen eerst les over mensenrechten en kropen vervolgens in hun pen om brieven te schrijven aan overheden die de mensenrechten niet respecteren. Eén van de voorbeeldbrieven was gericht aan de Hongaarse autoriteiten.

In het educatieve pakket ligt de nadruk niet enkel op leren *over* mensenrechten, maar ook *door* en *voor* mensenrechten. Dit wil zeggen dat de leerlingen ook in de klas hun mensenrechten, zoals vrije meningsuiting, moeten kunnen uitoefenen. De leerlingen konden dus zelf beslissen of ze al dan niet een brief schreven.

AI is ervan overtuigd dat ook minderjarigen in staat zijn om hun eigen mening te vormen over de vluchtelingensituatie. Ook tienjarigen zien de alomtegenwoordige beelden van vluchtelingen op zoek naar veiligheid in Europa. AI vindt het dan ook belangrijk om hen hierover goed te informeren en hen in staat te stellen hierover kritisch na te denken.

---

¹ Bedoeld wordt het debat in het Vlaams parlement naar aanleiding van de actuele vraag nr. 101 (2015-2016) over de medewerking van Vlaamse scholen aan een briefschrijfactie ten aanzien van de Hongaarse regering betreffende de rechten van vluchtelingen in dat land.

² Enerzijds een pakket voor het lager onderwijs en de 1^e graad SO en anderzijds een pakket voor de 2^e en 3^e graad SO.

Zowel het Kinderrechtenverdrag (cf. art. 12 (1)) als het Vlaamse Onderwijs (cf. vakoverschrijdende eindtermen) streven ernaar om van Vlaamse kinderen geïnformeerde en mondige burgers te maken. AI wil hieraan bijdragen door dit pakket aan te bieden, aangepast aan de leeftijd van de kinderen. Omdat het Schrijf-ze-VRIJpakket en bijbehorende voorbeeldbrieven zowel methodologisch als inhoudelijk zijn geïnspireerd op mensenrechten, beschouwt zij dit niet als politieke ideeën, maar als noodzakelijke mensenrechteneducatie.

4. ZITTING VAN DE COMMISSIE

4.1. Datum en uur: 2 februari 2016, om 10.30 uur.

4.2. Kamer

Gemeenschappelijke zitting van de kamer bevoegd voor het basisonderwijs en de kamer bevoegd voor het secundair onderwijs, de centra voor leerlingenbegeleiding, het deeltijds kunstonderwijs en het volwassenenonderwijs.

4.3. Commissieleden

De Commissie is in overeenstemming met artikel V. 22 van het decreet van 13 juli 2001 betreffende het onderwijs-XIII-Mozaïek en artikel 1 tot en met artikel 3 van het ministerieel besluit van 28.11.2007 betreffende de samenstelling van de Commissie Zorgvuldig Bestuur, zoals gewijzigd, als volgt samengesteld:

De heer Bengt Verbeeck, voorzitter;

Hilde Timmermans, Lieven Cloots en Paul De Winne, leden.

4.4. Aanwezige betrokkenen, getuigen, deskundigen, raadsliden

- Voor verzoeker: X, adjunct van de bij het departement Onderwijs en Vorming;

- Voor de betrokken partij: Y, Coördinator.

4.5. Stemming

De Commissie heeft na beraadslaging eenparig de volgende conclusies opgesteld inzake bevoegdheid en advies.

5. ADVIES VAN DE COMMISSIE

5.1. Regelgeving

* Decreet basisonderwijs van 25 februari 1997

Art. 51.

§ 2. Er mag in de school geen politieke propaganda gevoerd worden en er mogen geen politieke activiteiten worden georganiseerd.

§ 2bis. In afwijking van § 2 kunnen politieke activiteiten in de school worden toegelaten buiten de periodes waarin er schoolactiviteiten zijn en buiten de periode van 90 dagen voorafgaand aan een verkiezing. Personeelsleden en leerlingen worden niet gevraagd of aangezet om aan deze activiteiten deel te nemen. Het schoolbestuur kan niet betrokken worden bij de organisatie van een politieke activiteit en houdt rekening met het beginsel van gelijke behandeling bij de toepassing van deze bepaling.

Onder politieke activiteiten wordt hier verstaan alle activiteiten die worden georganiseerd door politieke partijen of politieke mandatarissen van politieke partijen, waarvan de standpunten en

gedragingen niet in strijd zijn met het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

* *Codex Secundair Onderwijs*

Art. 8.

Er mag in de school geen politieke propaganda gevoerd worden en er mogen geen politieke activiteiten worden georganiseerd.

In afwijking van het vorige lid kunnen politieke activiteiten in de school worden toegelaten buiten de periodes waarin er schoolactiviteiten zijn en buiten de periode van 90 dagen voorafgaand aan een verkiezing. Personeelsleden en leerlingen worden niet gevraagd of aangezet om aan deze activiteiten deel te nemen. Het schoolbestuur kan niet betrokken worden bij de organisatie van een politieke activiteit en houdt rekening met het beginsel van gelijke behandeling bij de toepassing van deze bepaling.

Onder politieke activiteiten wordt hier verstaan alle activiteiten die worden georganiseerd door politieke partijen of politieke mandatarissen van politieke partijen, waarvan de standpunten en gedragingen niet in strijd zijn met het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

* *Decreet van 13 juli 2001 betreffende het onderwijs-XIII-Mozaïek*

Art. V.25.

De Commissie beslist over de gegrondheid van klachten van belanghebbenden inzake :

1° ...

2° de bepalingen van artikel 51 van het decreet Basisonderwijs van 25 februari 1997, van artikel 7 tot en met artikel 10 van de codificatie betreffende het secundair onderwijs, ...

3° ...

* Omzendbrief BaO/2002/3 van 21 februari 2002 betreffende zorgvuldig bestuur in het basisonderwijs.

* Omzendbrief SO 78 van 27 november 2001 betreffende zorgvuldig bestuur in het secundair onderwijs.

5.2. Bevoegdheid

De Commissie is van oordeel dat zij bevoegd is rekening houdende met de aangebrachte feiten en de geldende regelgeving.

5.3. Voorwerp van de vraag om advies

De verzoeker legt het pakket over mensenrechten voor het secundair onderwijs voor de 2^e en 3^e graad met de geviseerde briefschrijfactie van 16 oktober 2015 voor en stelt dat de vraag om advies tot dat onderwijsniveau beperkt is.

Amnesty International heeft ook een pakket uitgewerkt voor de leerlingen van het lager onderwijs en van de 1^e graad secundair onderwijs, pakket dat ook ter zitting wordt besproken. De vraag om advies wordt tot dit pakket uitgebreid.

5.4. Advies

5.4.1. Algemeen.

Politieke propaganda en politieke activiteiten in een school zijn verboden.

Op dat decretaal verbod van politieke propaganda en activiteiten werd met het decreet van 1 juli 2011 betreffende het onderwijs XXI in een afwijking voorzien. Sinds 1 september 2011 zijn politieke activiteiten in de school toegelaten buiten de periodes waarin er schoolactiviteiten zijn en buiten de periode van 90 dagen voorafgaand aan een verkiezing. Onder politieke activiteiten wordt verstaan alle activiteiten die worden georganiseerd door politieke partijen of politieke mandatarissen van politieke partijen, waarvan de standpunten en gedragingen niet in strijd zijn met het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

De versoepeling van het verbod geldt dus enkel ten aanzien van politieke activiteiten die in een school plaatsvinden buiten de periodes van de schoolactiviteiten en buiten de periode van 90 dagen voorafgaand aan de verkiezingen.

De Commissie zorgvuldig bestuur stelt vast dat het principe dat politieke propaganda en politieke activiteiten in een school niet toegelaten zijn, gehandhaafd blijft. De wetgever heeft een breed verbod op het oog gehad omdat het de bedoeling is dat het onderwijs in alle gevallen neutraal zou zijn ten aanzien van elke politieke activiteit. Ook een activiteit die geen politieke inhoud heeft, kan door de context waarin die wordt georganiseerd, moeten worden beschouwd als promotie voor een bepaalde politieke strekking of partij en dus als verboden politieke propaganda.

Het breed verbod op politieke activiteiten geldt ten aanzien van het schoolbestuur en de verschillende instanties binnen de school. Politieke propaganda en politieke activiteiten in de onderwijsinstellingen tijdens de schooluren, door welke persoon of instantie dan ook en ongeacht voor wie bestemd, zijn verboden.

Leerlingen, ouders en personeel kunnen niet via de school benaderd worden met informatie of gadgets die als propaganda voor of tegen een politieke partij moeten worden beschouwd.

5.4.2. Toepassing.

Ter zitting licht de vertegenwoordiger van AI de briefschrijfactie verder toe. Dit is de 25^e Schrijf-ze-Vrijdag en nooit eerder heeft deze actie een politieke hetze veroorzaakt. AI heeft twee pakketten samengesteld die, al naargelang de leeftijd van de leerlingen, in klasverband kunnen gebruikt worden. Het doel ervan is om jongeren vertrouwd te maken met mensenrechten, kennis over te dragen over – en het zich eigen maken van concepten over mensenrechten. De thema's die aangereikt worden sluiten aan bij de leefwereld van jongeren of hebben betrekking op de actualiteit zoals bv. de vluchtelingenproblematiek. Vaak leveren leerkrachten zelf thema's aan die dan worden uitgewerkt. Met die pakketten wordt doorgaans in de lessen zedenleer, godsdienst en Nederlands maar ook in andere lessen (bv. ICT, Engels) aan de slag gegaan. De pakketten zijn in een begrijpelijke taal en in functie van de doelgroep opgesteld. AI stuurt die pakketten op aanvraag toe en ze zijn ook te downloaden op de website. Ook zijn er dvds' met een compilatie van filmpjes van thema's die aan bod komen, beschikbaar.

Tot slot bevat het pakket ook een aantal voorbeeldbrieven die als sluitstuk van de aangereikte

thema's bedoeld zijn. Er is een ruim en divers aanbod in de brieven (bv. voor SO 2^e en 3^e graad: i.v.m. veroordeling tot stokslagen in Saoedi-Arabië en tot de doodstraf in Japan, foltering in Mexico en de situatie in Hongarije) en aangepast aan de doelgroep (bv. voor LO en 1^e graad SO: i.v.m. veroordeling tot stokslagen in Saoedi-Arabië, oproep aan Griekenland tot goede zorg voor vluchtelingen, de situatie in Hongarije) . De brieven in verband met de situatie in Hongarije werden pas in laatste instantie en naar aanleiding van een recent onderzoek en rapport van AI waarin een schending van de mensenrechten werd vastgesteld, toegevoegd. Hiermee sloot men ook aan bij een internationale schrijfactie van AI. De vertegenwoordiger stelt nog dat AI niet verplicht tot het schrijven van brieven en dat mensenrechteneducatie het belangrijkste is. AI stelt verder geen zicht te hebben op de wijze waarop leerkrachten met die actie omgaan en dat het zeker niet de bedoeling is dat leerkrachten leerlingen verplichten om brieven te schrijven.

De meeste schrijfacties richten zich tot diegene die verantwoordelijk is voor de schending van de mensenrechten, d.i. meestal een politieke overheid (bv. een staatshoofd, een Minister) of een aan die overheid verwant orgaan (bv. een procureur die niet vervolgd) . AI erkent dat de actie hierdoor wel een politiek luik heeft maar benadrukt dat die actie zich niet tot welbepaalde politieke partijen richt en dat hun vaststellingen en standpunten op het internationaal recht gebaseerd zijn.

De Commissie stelt vast dat het verwerven van kennis en inzicht over en het aannemen van attitudes tegenover mensenrechten en fundamentele vrijheden tot de vakoverschrijdende eindterm 'Context Politiek-juridische samenleving' behoort. Binnen die context wordt bijzondere aandacht besteed aan vier onderling samenhangende thema's, met name actief burgerschap, mensenrechten, democratie en de Europese/internationale dimensie. Over de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden zoals deze in de grondwet en in diverse internationale verdragen zijn vastgelegd, wordt gesteld dat deze cruciale pijlers voor de democratische organisatie van de samenleving zijn en dat mensenrechteneducatie in het onderwijs bovendien als imperatief staat geformuleerd in o.m. het Internationaal Verdrag van de Verenigde Naties inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (1966) en in resoluties en aanbevelingen van de Raad van Europa.
(zie http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/secundair-onderwijs/vakoverschrijdend/uitgangspunten.htm#_ftn1)

De Commissie heeft in het verleden al herhaaldelijk gesteld dat de concrete invulling van de eindtermen tot de autonomie van de school behoort en dat de school zelf bepaalt hoe en met welke activiteiten ze de eindtermen nastreeft. Bovendien heeft de school de mogelijkheid om in het leerplan naast de eindtermen nog andere eigen pedagogische of andere doelen op te nemen. De school dient binnen haar autonomie rekening te houden met het decretaal verbod op politieke propaganda. (zie o.a. CZB/KL/KSO/2013/337; CZB/V/KSO/2014/346 en CZB/KL/KSO/2015/368)

De Commissie is van oordeel dat de pakketten van Amnesty International partijpolitiek neutraal zijn en niet als politieke propaganda kunnen worden beschouwd. Het leren over mensenrechten maakt deel uit van de eindtermen en kan aanleiding geven tot politieke meningsverschillen en discussies. Leerlingen moeten opgevoed worden om met elkaar in debat te gaan maar dat betekent niet dat dat in strijd zou zijn met het verbod op politieke activiteiten. De Commissie benadrukt de rol van de leerkracht bij het gebruik van de pakketten en oordeelt dat de leerlingen niet mogen verplicht worden om klassikaal brieven te schrijven. De Commissie vindt in de pakketten geen aanwijzingen dat de leerlingen tot het schrijven van brieven verplicht.

5.4.3. De Commissie komt tot volgend advies:

De Commissie oordeelt dat het leren over mensenrechten tot de vakoverschrijdende eindtermen en de invulling ervan tot de autonomie van de school behoren. Verder is de Commissie van oordeel dat de pakketten van Amnesty International partijpolitiek neutraal zijn en niet als politieke propaganda kunnen worden beschouwd. De Commissie acht de briefschrijfactie zoals opgenomen in het pakket toelaatbaar op voorwaarde dat leerlingen er niet toe verplicht worden om in klasverband brieven te schrijven en hierover vrijwillig kunnen beslissen.

Brussel, 2 februari 2016

Marleen Broucke
Secretaris

Bengt Verbeeck
Voorzitter